

Ewelina Bekus, Łukasz Majewski¹

Kontakty mnichów ze światem pozaklasztornym według Wczesnych Reguł Monastycznych z Galii

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa poświęcający swoje życie Bogu asceci czy pustelnicy wybierali egzystencję w odosobnieniu, co w IV wieku określane było mianem monastycyzmu (gr. μοναχός – ‘mnich’). Z czasem termin ten odnoszono do tych, którzy zaczęli dostrzegać wartość życia wspólnotowego wedle określonych reguł, dając początek pierwszej formie życia zakonnego w Kościele². Początkowo nie posiadali spisanych zasad, które określałyby ich organizację, hierarchę czy sposób realizacji praktyk ascetyczno-duchowych. Dlatego też, gdy łączyli się w grupy o różnym stopniu sformalizowania czy wielkości, powstała konieczność stworzenia reguł organizujących ich życie, zarówno duchowe, jak i wspólnotowe, określających hierarchię czy funkcje poszczególnych duchownych³. Pierwsze reguły datowane są na IV wiek⁴. W tym artykule zostaną przedstawione wczesne reguły monastyczne z Galii, które powstawały w V i VI wieku oraz były związane z klasztorem znajdującym się na jednej z wysp

¹ Mgr Ewelina Bekus, doktorantka Instytutu Literaturoznawstwa na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie; e-mail: ewa.bekus@wp.pl; ORCID: 0000-0002-1971-5845; mgr Łukasz Majewski, doktorant Instytutu Literaturoznawstwa na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie; e-mail: lukas.majewski@gazeta.pl; ORCID: 0000-0001-8181-6092.

² M. Kanior, *Monastycyzm chrześcijański. Geneza, formy, cel*, „Peregrinus Cracoviensis” 1 (1995) s. 19.

³ B. Szewczuł, *Od reguł monastycznych do konstytucji zakonnych*, „Prawo kanoniczne” 60/1 (2017) s. 36-37; A. Guillaumont, *U początków monastycyzmu chrześcijańskiego*, tł. S. Wirszanka, ŻM 38, Kraków 2017, s. 291-313.

⁴ M. Starowieyski, *Starożytne reguły zakonne*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 27/2 (2014) s. 245-246.

leryńskich⁵. Celem tego artykułu będzie ukazanie, w jaki sposób reguły te odnosiły się do kwestii związanych z kontaktami mnichów ze światem pozaklaszotnym czy opuszczaniem przez nich murów wspólnoty, przyjmowaniem gości itd. Kluczowymi kwestiami będzie to, kto miał prawo do takich kontaktów, kto o nich decydował, a także dlaczego sprawy te były tak szczegółowo opisane w regułach.

Wspólnota na wyspie Leryn została założona przez św. Honorata⁶, który początkowo prowadził tam życie pustelnicze. Po pewnym czasie Honorat wraz z towarzyszami postanowili podjąć życie we wspólnocie, a w efekcie w latach 400-410 powstała Reguła Czterech Ojców⁷. W niej to głos zabierają trzy osoby: Serapion, Makary i Pafnucy. Zapewne to założyciele wspólnoty leryńskiej: Leoncjusz, Honorat i Kaprazjusz. Druga Reguła Ojców datowana na 427 rok powstała prawdopodobnie, gdy św. Honorat objął urząd biskupa, a jego następcą w Lerynie został św. Maksym. Z kolei Reguła Makarego powstała ok. 490 roku, gdy na czele zgromadzenia stał św. Porskariusz. Autorem lub współautorem Reguły Wschodniej (ok. 515-520 rok) był jego następcą, św. Marin. Trzecia Reguła Ojców (530 rok) mogła stanowić efekt pracy synodu biskupiego⁸.

Reguły te przedstawiały nie tylko, jakimi zasadami powinni kierować się mnisi w życiu duchowym czy wspólnotowym, ale także określały przepisy, które dotyczyły kontaktów ze światem zewnętrznym. Te ostatnie mogły być niebezpieczne dla duchowości braci, dlatego powinny mieć charakter jak najbardziej ograniczony zarówno pod względem częstotliwości,

⁵ Wyspy leryńskie – archipelag wysp położony na Morzu Śródziemnym. Średniowieczny Leryn to obecnie wyspa św. Honorata. Niegdyś znajdował się tam klasztor, który został założony w V wieku przez św. Honorata.

⁶ Św. Honorat (ok. 350-440) pochodził z bogatej rodziny gallo-rzymskiej. Jako młodzieniec przyjął chrzest. Wyrzekł się swojego majątku i wraz ze starszym bratem o imieniu Wenancjusz udał się na pielgrzymkę na Wschód. Po powrocie osiadł na jednej z wysp leryńskich i założył tam wspólnotę braci, która została przekształcona w klasztor. W 427 roku został biskupem Arles. Jego żywot spisał jego uczeń, św. Hilary z Arles. Zob. A. Żurek, „*Nawrócenie chrześcijanie*” – *duchowość galijskich arystokratów IV-V wieku*, „*Vox Patrum*” 55 (2010) s. 812; V. Desprez, *Początki monastycyzmu*, t. 2: *Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do Soboru Efezkiego (431)*, tł. J. Dembska, ŻM 22, Kraków – Tyniec 1999, s. 250-255.

⁷ J. Pochwat, *Specyfika głównych ośrodków życia monastycznego w Galii w IV i V wieku*, „*Polonia Sacra*” 21/3 (2017) s. 113; G.M. Colombás, *Il monachesimo delle origini*, t. 1, Milano 1990, s. 264.

⁸ J. Piłat, *Wstęp*, w: *Wczesne reguły monastyczne w Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 15-18.

jak również ilości oddelegowanych do tego celu osób. Nawet procedura wstępowania do zakonu ograniczała kontakty nowego kandydata z braćmi do minimum, gdyż miała pokazać przyszłemu mnichowi, że życie w klasztorze jest pełne trudów i wyrzeczeń, a opuszczenie jego murów wiąże się wręcz z herezją.

1. Przyjmowanie nowych braci do wspólnoty

Wedle *Reguły Czterech Ojców* wstąpienie do klasztoru było procesem wymagającym od kandydata pokory i wyrzeczeń. Dlatego też pragnący wejść do wspólnoty powinien czekać przed furtą klasztorną tydzień i wyrzec się wszelkiego majątku⁹. Zasada ta odnosiła się zarówno do osób mających duże bogactwa, jak i do biednych, gdyż każdy, bez względu na majątność, posiadał jakieś doczesne rzeczy, do których był przywiązany. Kandydat powinien więc postąpić według słów, jakie Chrystus skierował do bogatego młodzieńca, który pytał Go, co ma uczynić, aby osiągnąć życie wieczne: „Sprzedaj wszystko, co posiadasz, i daj ubogim, weź swój krzyż i naśladuj Mnie”¹⁰. Następnie kandydat powinien zostać pouczony przez przełożonego, że ma postępować zgodnie z nakazami Pana i że poza krzyżem nie może sobie nic innego pozostawić. Gdyby chciał wnieść ze sobą do wspólnoty jakiś majątek, należało go poinformować, że go traci i staje się on rzeczą wspólną. Gdyby chciał wejść do wspólnoty z niewolnikiem, musiałby przestać traktować go jak własność, a powinien wówczas zacząć odnosić się do niego jak do brata¹¹. Dlatego też obowiązkiem przełożonego było zatroszczenie się o to, aby kandydat wyzbył się wszelkiej pychy, został nauczony pokory, aby nie pragnął spełniać swojej woli, lecz był przygotowany na wypełnianie woli innych. Autorzy *Reguły* powołują się tutaj na słowa Listu św. Pawła Apostoła do Rzymian, które dotyczyły obowiązków chrześcijan i zachowań, jakimi powinni kierować się wobec współbraci: „A cokolwiek by się przydarzyło, powinien pamiętać słowa:

⁹ *Reguła Czterech Ojców*, tł. K. Bielański, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 44-46.

¹⁰ *Reguła Czterech Ojców*, s. 46. Por. Mt 19,21: „Jezus mu odpowiedział: «Jeśli chcesz być doskonały, idź, sprzedaj, co posiadasz, i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie. Potem przyjdź i chodź za Mną!»”.

¹¹ *Reguła Czterech Ojców*, s. 46. Por. Flm 16: „[...] już nie jako niewolnika, lecz więcej niż niewolnika, jako brata umiłowanego. [Takim jest on] zwłaszcza dla mnie, ileż więcej dla ciebie zarówno w doczesności, jak w Panu”.

W uścisku bądźcie cierpliwi”¹². Bracia w tym czasie nie mogli nawiązywać z kandydatem do zakonu żadnego kontaktu, a jedynie pokazywali mu trudy związane z tego typu życiem. Jeżeli w dalszym ciągu ten prosiłby cierpliwie o przyjęcie, wedle reguły należało tego dokonać wraz z poinformowaniem go o dokładnych zasadach, jakie panowały w danym zgromadzeniu¹³.

Według *Reguły Wschodniej* kandydat podczas takiego oczekiwania powinien zostać nauczony Modlitwy Pańskiej, a także tyłu psalmów, ile byłby w stanie przyswoić. Powinien także dać dokładne świadectwo o sobie, czy przypadkiem nie uczynił czegoś złego i tylko dlatego chciał się schronić w klasztorze, np. zamierzał otrzymać ochronę tylko na jakiś czas, a także, czy komuś nie podlegał. Jeżeli jednak jego intencje okazałyby się szczerze, to należało poinformować go o wszelkich praktykach i zwyczajach klasztornych, a także o panującej hierarchii i zasadach¹⁴.

Reguła Ojca Makarego nie wspominała nic o tym, aby osoba chcąca wstąpić do wspólnoty miała czekać pod bramą klasztorną. Mówiła tylko o konieczności odczytania kandydatowi reguły i wszelkich zasad klasztornego życia. Gdy potwierdził on, że zamierza się nimi kierować, należało przyjmując go do wspólnoty¹⁵.

Ostateczna decyzja w sprawie przyjęcia danego kandydata do klasztoru należała do opata. On również mógł wykluczać ze wspólnoty tych, którzy niewłaściwie się zachowywali¹⁶. Opatowi pomagało w klasztorze dwóch „starszych”. Mianem tym w starożytnych regułach monastycznych określały się osoby, które stanowiły autorytet moralny i wzór godny naśladowania pod względem zalet, zaufania czy wzorowego życia ascetycznego. Były to osoby, które osiągnęły odpowiedni wiek, jak również duchową dojrzałość. Z tych względów cieszyły się w klasztorze pozycją, która pozwalała im pełnić określone funkcje¹⁷. Dlatego też bardzo często zastępowali opata, podczas jego nieobecności odpowiadali za należyte działanie klasztoru, karność wśród zakonników, przyjmowali przybywających braci, rozstrzygali ewentualne spory¹⁸.

¹² Por. Rz 12,12

¹³ *Reguła Czterech Ojców*, s. 45.

¹⁴ *Reguła Wschodnia*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 85.

¹⁵ *Reguła Ojca Makarego*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 69.

¹⁶ *Reguła Wschodnia*, s. 75.

¹⁷ K. Ościłowski, *Rola starszych w wybranych starożytnych regułach monastycznych*, „Vox Patrum” 56 (2011) s. 437.

¹⁸ *Reguła Wschodnia*, s. 76.

2. Odejście ze wspólnoty

Powrót kandydata do życia pozaklasztornego nie był kwestią łatwą. Jeżeli po trzech dniach któryś z braci postanowił opuścić klasztor, nie mógł odzyskać z powrotem nic, co wniósł do wspólnoty, poza ubraniem. Z kolei jeżeli któryś z braci zmarł, nikt z jego krewnych nie mógł po nim odziedziczyć żadnych dóbr. Jeżeli jednak ktoś z rodziny zgłaszałby jakąś pretensję, należało mu przeczytać daną regułę, aby mu pokazać, że na takie warunki przystał sam wstępujący. Jeżeli klasztor musiałby opuścić któryś z braci na skutek jakiegoś przewinienia, mógłby zabrać ze sobą jedynie najbardziej zniszczone ubranie i musiałby odejść jako niewierny¹⁹. Taka decyzja wiązała się więc z potępieniem:

Królestwo bowiem niebieskie zdobywają cisi i pokój czyniący, aby zostali zaliczeni do synów najwyższego i oni otrzymują drogocenne korony. Synowie zaś ciemności pójdą w ciemności zewnętrzne. Na kim spocznę – mówi Pan – jeżeli nie na tym, kto jest pokorny i cichy, kto lęka się słów Moich²⁰.

3. Kontakty z podróżnymi/pielgrzymami

Według większości wczesnych reguł monastycznych z Galii przyjmowanie podróżnych mogło wiązać się z niebezpieczeństwem złego wpływu na życie duchowe braci. Zaangażowanie w sprawy światowe, którymi mogliby dzielić się podróżni, powinno być jak najbardziej ograniczone. Dlatego też kwestię pielgrzymów i gości klasztoru ściśle ograniczały określone zasady²¹. Z pielgrzymami mogły rozmawiać jedynie osoby, które zostały wyznaczone specjalnie do tego, aby udzielać przybyłym odpowiedzi. Nie wolno im było jednak zamieniać z pielgrzymami zbędnych słów czy nawet wspólnie się z nimi modlić, dopóki nie zostali zaprowadzeni do przełożonego²². *Druga Reguła* uściślała, że mimo ofiarowanej podróżnym

¹⁹ *Reguła Ojca Makarego*, s. 66-67.

²⁰ *Reguła Ojca Makarego*, s. 67. Por. Iz 66,2: „Przecież Moja ręka to wszystko uczyniła i do Mnie należy to wszystko – wyrocznia Pana. Ale Ja patrzę na tego, który jest biedny i zgnębiony na duchu, i który z drżeniem czci Moje słowo”.

²¹ P. Wygralak, *Znaczenie klauzury w życiu duchowym mniszek. Nauczanie św. Cezarego z Arles*, „Vox Patrum” 65 (2016) s. 718.

²² *Reguła Czterech Ojców*, s. 45-46.

gościny nikt nie powinien z nimi rozmawiać ani nawet interesować się tym, skąd podróżowali, dokąd zmierzali, kiedy chcieli odejść, a także jaki był cel ich wędrówki²³.

Z kolei *Reguła Świętego Makarego* podchodziła do tego tematu z większą otwartością, gdyż powoływała się na realizację przykazania miłości bliźniego. Reguła ta wręcz nakazywała, aby należycie przestrzegać gościnności i nie pozostawiać samych sobie ludzi, którzy znajdują się w potrzebie:

Gościnności we wszystkim przestrzegaj i nie odwracaj twych oczu od ubożego pozostawiając go w niedostatku, aby przypadkiem Pan nie przyszedł do ciebie w postaci gościa lub ubożego i nie zobaczył cię opieszalym i zostałbyś potępionym, ale wobec wszystkich okazuj się radosny i postępuj z wiarą²⁴.

Osobą, która pilnowała porządku oraz kontrolowała, kto pojawiał się u drzwi klasztoru, był furtian. To on był wyznaczony do rozmów z przybyłymi. Kontakty te powinny być jednak ograniczone do minimum – na tyle, aby mógł udzielić niezbędnych informacji pielgrzymowi, jednak z należytą pokorą i uszanowaniem. Furtian powinien od razu poinformować kogoś sprawującego władzę w klasztorze – czy to opata, czy starszych – o przybyciu danych gości, jak również o ich sprawie, która powinna być dokładnie przekazana, aby nikt nie czuł się niesprawiedliwie pominięty i żeby nie próbował podejmować rozmowy z innymi braćmi. Jeżeli przybysz miałby ze sobą jakąś rzecz lub wiadomość skierowaną do któregoś z braci, niczego nie mógł przekazać bez zgody opata lub starszych. Ponadto furtian pilnował, aby żaden z braci nie wyszedł poza bramy klasztoru. Gdy zaś bracia otrzymywali zgodę na wyjście i wracali po wykonaniu jakiś sprawunków dla klasztoru, a przed bramą czekał na nich ktoś z krewnych, furtian pilnował, aby mnisi z nikim nie rozmawiali. Z kolei przybyli po wykonaniu zadania nie mogli opowiadać w klasztorze, co robili na zewnątrz²⁵.

²³ *Druga Reguła Ojców*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 56.

²⁴ *Reguła Ojca Makarego*, s. 65.

²⁵ *Reguła Wschodnia*, s. 85.

4. Przyjmowanie gości ze stanu duchownego

Reguła Wschodnia zawierała informację, w jaki sposób należy przyjmować gości wywodzących się ze stanu duchownego. Powinno się traktować ich z należytym szacunkiem i honorami. Dlatego też to oni mieli przywilej kończenia modlitwy, bez względu na to, jaką funkcję pełnili, nawet, jeżeli goście byliby tylko ostiariuszami²⁶. Według „przykazania” Ewangelii mnichom lub klerikom powinny zostać umyte stopy. Wedle Reguły do ich dyspozycji przekazane miało być wszystko, co posiadają do swojego użytku mnisi²⁷. Co do posiłków pielgrzymujący mogli spożywać je jedynie z przełożonymi. Z braćmi nie mogli ani jeść, ani rozmawiać²⁸.

5. Przenoszenie się barci pomiędzy klasztorami

Reguła Czterech Ojców wyznaczała także zasady, jakimi powinny kierować się klasztory w kwestii przenoszenia zakonników. Przede wszystkim powinny zachowywać między sobą dobre stosunki. Aby nie pojawiały się między nimi waśnie i nieporozumienia, brat, który chciałby zmienić klasztor, powinien najpierw uzyskać zgodę swojego przełożonego. Bez niej nie tylko nie mógłby zostać przyjęty do nowej wspólnoty, ale też nie miał nawet możliwości widzieć się z nikim z nowego klasztoru²⁹. W tej kwestii Reguła powoływała się na słowa, które zostały zawarte w Pierwszym Liście do Tymoteusza: „Kto pierwszą wierność złamał, gorszy jest od niewierzącego”³⁰. Jeżeli brat pragnący przeniesienia do nowego klasztoru poprosił najpierw o zgodę swojego przełożonego, zalecało się, aby ją otrzymał i porozumiał się także z przełożonym nowego klasztoru. Jeżeli jakiś brat zmienił klasztor ze względu na surowszą regułę, a nie z pochopności, a potem chciał stamtąd odejść, nie mógł już wówczas uzyskać kolejnej zgody³¹.

²⁶ Ostiariusz – jego zadaniem było otwieranie świątyni, zwoływanie wiernych i czuwanie, aby w miejscu świętym znajdowały się tylko osoby do tego uprawnione. Zob. P. Hemptek, *Reforma święceń niższych i subdiakonatu*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawno-historyczny” 16/3-4 (1973) s. 214.

²⁷ *Reguła Wschodnia*, s. 89.

²⁸ *Reguła Czterech Ojców*, s. 45-46.

²⁹ *Reguła Czterech Ojców*, s. 50.

³⁰ 1Tm 5,12

³¹ *Trzecia Reguła Ojców*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 72.

Brat, który postanowił zmienić klasztor, traktowany był jako ktoś zupełnie nowy. Miał znaleźć się najniżej w całej hierarchii, bez względu na to, jakie wcześniej pełnił funkcje. Nawet jeżeli kiedyś posiadał jakieś rzeczy na własność, to po przeniesieniu musiał się ich wyrzec. W ten sposób mógł dążyć do doskonałości, mimo że nie udało mu się jej osiągnąć w innym miejscu. Powinien więc cały czas zachowywać pokorę. Nawet jeżeli nowi współbracia rozprawialiby coś o Piśmie, nowemu nie wolno było się odzywać, nawet gdyby był bardziej czytany, chyba że uzyskałby zgodę przełożonego³².

6. Wyjście poza mury klasztoru

Reguła Ojca Makarego określa, w jaki sposób powinni zachowywać się bracia, którzy dostali zadanie opuszczenia klasztoru w celu wykonania określonych sprawunków poza jego murami. Na zewnątrz powinni wyjść dwaj albo trzej mnisi i to tacy, którym można było zaufać, że nie oddadzą się łakomstwu lub nie będą marnotrawić czasu na plotki³³. Ważne było, aby nie wychodzili sami, tylko mogli się nawzajem strzec. W ten sposób nie narażali się na nieuczciwe postępowanie, a starsi mogli być o nich spokojni³⁴. *Trzecia Reguła Ojców* dodatkowo wyliczała, jakich wykroczeń powinni wystrzegać się bracia i jakie pokusy na nich czekały. Były to między innymi opuszczenie klasztoru bez zgody i wiedzy opata albo przeora, obżarstwo, pijaństwo, lekkomyślność, unikanie powrotu do celi natychmiast po wykonaniu swojego zadania. Reguła ta zawierała też sposób karania za różnego rodzaju nieposłuszeństwo. W przypadku jakiegoś przewinienia zalecało się oddzielenie winowajcy na 30 dni od reszty braci lub karę chłosty³⁵.

Wedle *Reguły Wschodniej* starsi, którzy byli wysyłani z innymi braćmi poza klasztor, przez cały ten czas posiadali prawa przełożonych i mieli moc, aby wszystko było rozsądzane według ich zdania. Dotyczyło to między innymi rozstrzygnięcia sporów czy dążenia do pojednania³⁶. Wszystkie te praktyki miały chronić dusze braci przed złem i przed pokusami świata,

³² *Reguła Czterech Ojców*, s. 50.

³³ *Reguła Ojca Makarego*, s. 65.

³⁴ *Reguła Wschodnia*, s. 83.

³⁵ *Trzecia Reguła Ojców*, tł. K. Bielawski, *Wczesne reguły monastyczne w Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 71.

³⁶ *Reguła Wschodnia*, s. 82.

który znajdował się poza murami klasztoru³⁷. Być może dlatego również tak restrykcyjna była kwestia pogrzebów krewnych. Mnich mógł się na nim pojawić tylko i wyłącznie, jeżeli uzyskał na to zgodę ojca klasztoru³⁸.

7. Kontakty z kobietami

Zakonnicy powinni wystrzegać się kontaktów ze światem zewnętrznym, a szczególnie z kobietami. Zarówno z krewnymi, jak i obcymi, nie tylko w samym klasztorze czy na terenach należących do jego majątku. Mnisi powinni również ograniczać się w odwiedzaniu dziewczyc w klasztorach. Tego typu kontakty mogły zagrażać zarówno dobru duchowemu mniszek, jak również mnichów oraz prowadzić do wielu niebezpieczeństw, np. zrodzenia się jakiegokolwiek zażyłości³⁹.

Z kolei kobiety nie miały prawa wstępu do klasztoru męskiego w ogóle i wiązało się to z bardzo rygorystycznymi zasadami. Jeżeli jakaś kobieta weszła do jakiegokolwiek miejsca w klasztorze bądź, co gorsze, do celi i odbyło się to za zgodą opata, to powinien on zostać pozbawiony swojej funkcji i powinien zostać uznany za niższego od wszystkich prezbiterów. Ta degradacja wynikała z tego, że osoba, która wiodła swoje owieczki na zatracenie i potępienie, nie była godna tak dostojnych funkcji⁴⁰.

8. Zakończenie

Reguły Świętych Ojców przedstawiały, w jaki sposób rodziły się formy organizacyjne wczesnego monastycyzmu, a także jak wpływał na nie chrześcijański Wschód. Ponadto można z nich wyczytać, jak tworzyły się struktury pierwszych klasztorów bądź jakie zasady obejmowały mnichów czy całą wspólnotę w klasztorach, których pierwotne regulacje już nie istnieją, a jednak leżą u podstaw współczesnego prawa zakonnego⁴¹. *Reguły Świętych Ojców* często powielają niektóre fragmenty starszych reguł. Nie tylko z nich czerpią, ale też w dużym stopniu je uzupełniają. Rozwijają niektóre zasady bądź wyjaśniają je bardziej szczegółowo, na przykład poprzez

³⁷ Wygralak, *Znaczenie klauzury w życiu duchowym mniszek*, s. 718.

³⁸ *Reguła Wschodnia*, s. 89.

³⁹ Wygralak, *Znaczenie klauzury w życiu duchowym mniszek*, s. 722.

⁴⁰ *Trzecia Reguła Ojców*, s. 70.

⁴¹ Starowieyski, *Starożytne reguły zakonne*, s. 250.

nawiązanie do Biblii. Reguły te nie tylko podkreślały duchowe i ascetyczne wartości wynikające z przebywania w klasztorze, ale też wskazywały na niebezpieczeństwa, jakie mogły spotkać braci w świecie znajdującym się poza klasztornymi murami⁴². Wszelkie sprawy klasztorne, które wymagały opuszczenia murów, niosły ze sobą wiele pokus. Dlatego też mnisi powinni byli wychodzić tylko i wyłącznie w większym gronie, aby mogli się nawzajem pilnować. Ważne więc było, aby osoby opuszczające klasztor były jak najbardziej godne zaufania. Takie wyjścia mogły być również kontrolowane przez starszych, którzy nie tylko pilnowali młodszych współbraci, ale też stanowili dla nich wzór do naśladowania. Najlepszym rozwiązaniem było jednak pozostawanie we wspólnocie, której i tak nie można było opuszczać bez specjalnej zgody opata.

Oddzielenie od świata, za sprawą murów klasztornych, nie zapewniało jednak pełnej ochrony przed niebezpieczeństwami i ziemskimi pokusami. Wiązały się one bardzo często z tym, co niesli ze sobą pielgrzymi czy przybywający goście. Do kontaktów z nimi wyznaczona była tylko jedna osoba, tzw. furtian. Miał on w rozmowie z gośćmi ograniczać się do minimum, a o ich dalszych losach decydował opat. Zasady te uniemożliwiały braciom nawiązywanie jakiegokolwiek rozmowy z pielgrzymami. Ponadto, aby jeszcze bardziej uniemożliwić z nimi kontakty, podróżujący mieli specjalnie wyznaczone miejsca w klasztorze, w których mogli odpocząć bądź posilić się.

Liczne niebezpieczeństwa mogły też być związane z kandydatami, którzy dążyli do dołączenia do wspólnoty klasztornej. Ewentualni przyszli współbracia mogli mieć negatywny wpływ na pozostałych mnichów, dlatego nie rozmawiali z nimi. Dopiero pokorna postawa kandydatów, chęć podjęcia trudów życia monastycznego pozwalały im wstąpić do grona zakonników. Jednak po dołączeniu do wspólnoty próżne rozmowy również uważane były za karygodne.

Reguły wspominały również o ograniczaniu kontaktów mnichów z kobietami, nawet jeżeli były to mniszki. Każda, także najszczerza relacja mogła zwieść ludzi, nawet o dobrych intencjach, na złą drogę. Dlatego też odizolowanie od świata pozaklasztornego miało służyć jednemu, nadrzędnemu celowi – służeniu Bogu i przez to dążeniu do zbawienia.

⁴² Wygralak, *Znaczenie klauzury w życiu duchowym mniszek*, s. 717.

Dealings of Monks with the World Outside the Monastery according to The Early Monastic Rules from Gaul

(summary)

The subject of the article are dealings of monks with the world outside the monastery according to The Early Monastic Rules from Gaul. In our work, we refer to: *The Rule of the Four Fathers*, *The Second Rule of the Fathers*, *The Rule of St. Makary*, *The Eastern Rule* and *The Third Rule of the Fathers*. These rules contain principles that define the organization of monastic life, including matters related to dealings with the world outside monastery's walls. Therefore, we analyze issues related to: enroll new monks to the community, dealings with pilgrims, entertain guests from the clergy, relocate brothers between monasteries, leave the walls of the monastery, or contacts with women. According to The Early Monastic Rules from Gaul such contacts could be dangerous to the spirituality of the brothers and could interfere with achieve the overarching goals – serving God and striving for salvation.

Keywords: monastic rules; monastery; religious orders; Gaul; monastic life

Kontakty mnichów ze światem pozaklasztornym według Wczesnych Reguł Monastycznych z Galii

(streszczenie)

Tematem artykułu są kontakty mnichów ze światem pozaklasztornym według *Wczesnych Reguł Monastycznych z Galii*. W swojej pracy odnosimy się zatem do *Reguły Czterech Ojców*, *Drugiej Reguły Ojców*, *Reguły św. Makarego*, *Reguły Wschodniej* i *Trzeciej Reguły Ojców*. Reguły te zawierają zasady, które określają organizację życia zakonnego, w tym również sprawy związane z kontaktami ze światem poza jego murami. Analizujemy zatem kwestie dotyczące przyjmowania nowych mnichów do wspólnoty, kontaktów z pielgrzymami, przyjmowania gości ze stanu duchownego, przenoszenia się braci pomiędzy klasztorami, wyjść mnichów poza mury klasztoru czy kontaktów z kobietami. Według *Wczesnych Reguł Monastycznych z Galii* takie kontakty mogły być niebezpieczne dla duchowości braci, a także mogły przeszkadzać w osiągnięciu przez nich nadrzędnych celów – służeniu Bogu i dążeniu do zbawienia.

Słowa kluczowe: reguły zakonne; klasztory; zakony; Galia; życie klasztorne

Bibliografia

Źródła

- Druga Reguła Ojców*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 55-60.
- Reguła Czterech Ojców*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 41-54.

- Reguła Ojca Makarego*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 61-68.
- Reguła Wschodnia*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 75-92.
- Trzecia Reguła Ojców*, tł. K. Bielawski, *Wczesne Reguły Monastyczne z Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 69-74.

Opracowania

- Colombás G.M., *Il monachesimo delle origini*, t. 1, Milano 1990.
- Desprez V., *Początki monastycyzmu*, t. 2: *Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do Soboru Efeskiego (431)*, tł. J. Dembska, ŻM 22, Kraków – Tyniec 1999.
- Guillaumont A., *U początków monastycyzmu chrześcijańskiego*, tł. S. Wirpszanka, ŻM 38, Kraków 2017.
- Hemperek P., *Reforma święceń niższych i subdiakonatu*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawnohistoryczny” 16/3-4 (1973) s. 209-229.
- Kanior M., *Monastycyzm chrześcijański. Geneza, formy, cel*, „Peregrinus Cracoviensis” 1 (1995) s. 19-32.
- Ościłowski K., *Rola starszych w wybranych starożytnych regułach monastycznych*, „Vox Patrum” 56 (2011) s. 437-445.
- Piłat J., *Wstęp*, w: *Wczesne reguły monastyczne w Galii*, ŻM 3, Kraków 2018, s. 9-33.
- Pochwat J., *Specyfika głównych ośrodków życia monastycznego w Galii w IV i V wieku*, „Polonia Sacra” 21/3 (2017) s. 107-128.
- Starowieyski M., *Starożytne reguły zakonne*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 27/2 (2014) s. 243-251.
- Szewczul B., *Od reguł monastycznych do konstytucji zakonnych*, „Prawo kanoniczne” 60/1 (2017) s. 35-61.
- Wygralak P., *Znaczenie klauzury w życiu duchowym mniszek. Nauczanie św. Cezarego z Arles*, „Vox Patrum” 65 (2016) s. 717-726.
- Żurek A., *„Nawróceni chrześcijanie” – duchowość galijskich arystokratów IV-V wieku*, „Vox Patrum” 55 (2010) s. 809-820.